

KÜRESELLEŞME, NEO-LİBERALİZM VE REFAH DEVLETİ İLİŞKİSİ ÜZERİNE

Füsun KÖKALAN ÇIMRIN*

ÖZET

Küreselleşme retoriğinin yeni bir dünya düzenine işaret etmekle birlikte bir takım “son”ları da beraberinde getirmiş olduğu iddiası çok çeşitli biçimlerde tartışılmaktadır. Tarihin, üst-anlatıların, ailenin, sosyal devletin sonunun geldiği görüşü, çeşitli postmodern iddialar çerçevesinde ileri sürülmektedir. Tüm bu değişkenler üzerinde küreselleşmenin etkileri söz konusudur. Ancak toplumsal gerçekliğe bakıldığında küreselleşme sürecinin yaratmış olduğu bir takım aşınma ve değişmelere karşın bu “son” ların geldiğini ileri sürmek konusunda henüz erken bir süreç içerisinde bulunduğumuzu itiraf etmek gerekir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Devlet, Küreselleşme, Sosyal Güvenlik, Neo-liberalizm.

Globalization, Neo-Liberalism and on Welfare State Relations

ABSTRACT

The claim - while globalization’s rhetoric designates the new world order, it also brings some “ends” - is discussed with different ways. The thought which supports the concepts of history, upper-narrations, family, and welfare state are ended, is discussed in accordance with various postmodern claims. There are effects of globalization on all these variables. But looking at social reality it should be professed that it is too early to say that these “ends ”are realized in spite of some erosions and changes created during the globalization process

Key Words: Welfare State, Globalization, Social Security, Neo-Liberalism.

GİRİŞ

Küreselleşme fenomeni uzun bir tarihsel arka plana sahip olmasına rağmen 1980’lerin ikinci yarısından itibaren sıklıkla gündeme gelmeye başlamıştır. Gerek gündelik yaşamda gerekse bilimsel alanda çok tartışılan bir kavram olan küreselleşme olgusu, bugünkü yaşantımızın ana belirleyici öğeleri arasında yer almaktadır. Gündelik yaşamda çevremize baktığımızda küresel iklim değişikliği, tüketim kültürü, çevre kirliliği vb. alanlarda sıklıkla bir küresel etkiden söz edildiğine tanıklık etmekteyiz. Bilimsel alanda ise özellikle son on yılda küreselleşme üzerine yazılan doktora tezlerinin, makale ve kitapların sayısında çok büyük bir artış yaşandığı gözlenmektedir. Ancak diğer

* Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir Meslek Yüksekokulu, İktisadi ve İdari Programlar Bölümü.

Küreselleşme, Neo-Liberalizm ve Refah Devleti İlişkisi Üzerine

tarafından küresel ya da küreselleşme sözcüklerini içeren ve tartışan her çalışmanın da bu olguyu daha fazla oranda meşrulaştırdıkları da esastır.

Genel olarak küreselleşme kavramı etrafında yapılan çalışmaları iki başlık altında toplayabilmek mümkündür. Bunlardan ilki, doğrudan küreselleşme sürecinin tarihçesi ile ilgilidir. Kavram son yıllarda sıklıkla kullanılmasına rağmen küreselleşme olgusunun çok eski bir geçmişe sahip olduğunu düşünenlere karşın, bu olgunun yepyeni bir tarihsel gerçekliğe tekabül ettiğini düşünenler arasında ikili bir ayrım olduğu söylenebilir. İkinci okuma biçimi ise küreselleşmenin demokratikleştirme, özgür seyahat ve daha fazla refah gibi olanaklar sağladığını düşünen iyimser yaklaşımın karşısında büyük oranda eşitsizlik, yoksulluk, çevre kirliliği vb. felaketler yaratmak yolu ile dünyayı gün geçtikçe geri dönülmesi güç bir duruma soktuğunu düşünen gerçekçi yaklaşım arasındaki karşıtlıktır. Günümüzde tüm küreselleşme tartışmaları bu iki ana eksen etrafında dönmektedir. Ancak henüz başlangıçta belirtilmesi gerekir ki, bu çalışmada küreselleşmenin insani olmayan yönü ve özellikle de refah devleti¹ uygulamaları üzerinde yaratmış olduğu tahribatlar eleştirilmektedir. Bu çalışmada küreselleşme olarak adlandırılan içinde yaşadığımız sürecin dinamikleri ile sosyal devlet uygulamaları arasında bir ilişki kurulmaya çalışılmaktadır. Küreselleşme ile sosyal devlet kavramları arasında doğrudan bir neden-sonuç ilişkisi kurmaktan öte, etkiler, dönüşümler ve değişim dinamikleri üzerinden bir açıklama modeli geliştirilmeye çalışılmaktadır. Bugün gelinen noktada toplumsal sistemin yaratmış olduğu tahribatların sosyal devlet uygulamaları yönünden ele alınması, bu çalışmanın ana eksenini oluşturmaktadır. Küreselleşmenin insan ve toplum yaşantısına özgürlük, demokratikleştirme gibi unsurları getirmekten öte, gelir dağılımında eşitsizlik, tüketim kültürünün insan yaşamlarının merkezine konması, üçüncü dünya ülkelerinin gittikçe yoksullaşması, sosyal güvenliğin azalması, sosyal devlet fonksiyonlarının giderek ortadan kalkması biçimindeki olumsuz değişikliklere yol açtığı düşünülmektedir. Ancak küreselleşme ile refah devleti arasında doğrudan bir bağlantı kurmadan önce sosyal devletin tarihçesine kısaca bakmakta fayda görünmektedir.

TARİHSEL SÜREÇTE REFAH DEVLETİ

Refah devletinin tarihsel gelişimi dikkatle incelendiğinde konu üzerinde farklı yaklaşımların olduğu gözlenmektedir. Ancak genel olarak “sosyal koruma” gereksiniminden yola çıkan refah devleti anlayışının dört aşamadan geçtiği söylenebilir. Sanayi Devrimi öncesinde ortaya çıkan sorunlara karşı

¹ Bu çalışmada refah devleti kavramı ile sosyal devlet kavramları aynı anlamda ve birbirlerinin yerine kullanılmıştır. Bu konuda farklı yaklaşımlar olmasına rağmen sosyal bilimler literatüründe her iki kavramın da birbirlerinin yerine kullanılmasında bir sakınca yoktur.

Fusun KÖKALAN ÇİMRİN

daha çok ailelerin ve gönüllü kuruluşların müdahale ettikleri bilinmektedir. 1880 ile 1945 yılları arasında Sanayileşme Dönemi olarak adlandırılan uzun periyotta ise yasal uygulamalar hayata geçirilmiştir. Yoksulluk yasalarıyla başlayan sosyal refah önlemleri çalışanların hayatını düzenlemeye başlamıştır. Bu dönemde çalışanlar (işçiler) finansmanına zorunlu olarak katıldıkları sosyal sigorta kurumlarının koruması altına girmişlerdir. 1945 ile 1975 yılları arası ise sosyal refah devletinin “altın çağ”ı olarak bilinir. Bu dönemde artık yalnızca işçi sınıfı değil, tüm toplumu içine alan bir sosyal güvenlik sistemi geliştirilmiştir. Hayata geçirilen uygulamalar ile eğitim, sağlık, barınma gibi alanlarda hizmet vermeyi öncelikleri arasında kabul etmiş olan bir sosyal devlet anlayışı gelişmiştir. Bu dönemde devlet ve sosyal devlet anlayışları çok kuvvetlidir. 1975 sonrası dönem ise refah devletinin “kriz” aşamasıdır (Özdemir, 2007: 177-178). Konumuz gereği ana ilgi odağımız olan bu dönem ile birlikte refah devleti fonksiyonlarının aşınmaya başladığı gözlenmektedir. Aşağıdaki tabloda refah devletinin gelişimi, uygulamaya konan sosyal güvenlik politika göstergeleri ile özetlenmektedir.

Tablo 1: Sosyal Devletin Gelişimi

	Almanya	İngiltere	İsveç	Fransa	İtalya	ABD	Kanada
Hastalık Sigortası	1883	1911	1910	1939	1943	-	1971
İş Kazaları	1884	1906	1901	1946	1898	1930	1930
Yaşlılık Sigortası	1889	1908	1913	1910	1919	1935	1927
İşsizlik Sigortası	1927	1911	1934	1967	1919	1935	1940
Aile Yardımları	1954	1945	1947	1932	1936	-	1944
Sağlık Sigortası/Hizmetleri	1880	1948	1962	1945	1945	-	1972

(Özdemir, 2007: 192)

Tablodan da anlaşıldığı gibi başta Almanya olmak üzere sosyal devlet uygulamalarının daha çok Avrupa ülkelerine özgü bir gelişme olduğu söylenebilir. Almanya'nın Bismarck ile hayata geçirmiş olduğu sosyal sigorta ve sosyal güvenlik uygulamaları, sosyal devletlerin tarihçesi açısından örnek bir model olma özelliği teşkil etmektedir. Zaman zaman “Alman Sosyal Devlet Modeli” (Schierup, Hansen, Castles, 2006:141) olarak da adlandırılan tüm bu uygulamalar toplamı, bütün Avrupa'yı etkileyerek dönüştürmüştür.

Küreselleşme, Neo-Liberalizm ve Refah Devleti İlişkisi Üzerine

Küreselleşmenin dinamosu olarak kabul edilen ABD'nin ise tablodan da anlaşıldığı üzere sosyal devlet olabilme konusundaki çabaları oldukça azdır. Ortaya çıkan bu durum ise 1970'li yıllardan sonra dünyada yaşanan yeni gerçekliğin Avrupa merkezli olmaktan uzak olduğunu ve dolayısıyla da Amerika patentli olduğunu düşündürmektedir. Hatta bu konuda yapılan bazı yorumlar sosyal devlet uygulamaları konusunda uygulanan politikalar açısından Avrupa karşısında Amerika'nın galip geldiği yönündedir.

Günümüzde gerçekleştirilen sosyal devlet tartışmalarına bakınca aslında bu alanın ulus-devlet tartışmaları ile de örtüştüğü görülmektedir. Ulus-devlet, sanayi devrimi ile bir "mega devlete" dönüşmüştür. Bu anlamda da sosyal devlet ile ulus-devlet arasında sıkı bir bağ kurmak mümkündür. Çünkü Drucker'a göre mega devlete doğru atılan ilk adım, 1880'lerde Bismarck'ın sosyal devlet ve sosyal güvenlik politikaları ile gerçekleşmiştir. Böylece mega devlet olan ulus-devlet "sağlayıcı" ve "koruyucu" ilkeleri ile birlikte vatandaşlarını en iyi refah koşulları içinde yaşatmaya çalışan "dadı devlet" konumuna gelmiştir (Drucker, 1994: 172-173). Sosyal güvenlik, sosyal hizmetler ve sosyal yardımları kendine bir görev edinen sosyal devlet, vatandaşlarını korumak üzere piyasa üzerinde korumacı, müdahaleci, düzenleyici ve geliri yeniden dağıtıcı olarak önemli bir sorumluluk üstlenmiştir.

Ancak 1975'li yıllardan sonra yaşanan krizler ve neo-politikalar sonucunda sosyal devlet anlayışının sarsılmaya başlandığı görülür. Küresel neo-liberal dönem ile birlikte refah devletinden kurtulmanın arandığı bir dönem yaşanmaya başlanmıştır. Ortaya çıkan böylesi bir yönelimin gerekçeleri ise aşağıdaki bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

NEO-LİBERALİZM VE REFAH DEVLETİ İLİŞKİSİ

Birçok düşünür son çeyrek yüzyıl boyunca refah devleti ile ilgili olarak ortaya çıkan sorunları küreselleşme olgusu ile açıklamaktadır. Küreselleşme sürecinin ulus devletlerin iç ekonomik politikada karar alma süreçlerindeki takdir yetkisini ortadan kaldırdığı ifade edilmektedir (Pierson, 1998: 785). Ancak küreselleşmeyi de harekete geçiren dinamiklerin neler olduğu sorgulandığında karşımıza neo-liberal politika ve uygulamaların çıktığı gözlenmektedir. Temel dayanak noktasını "bırakınız yapınlar, bırakınız etsinler" sloganından alan ve esas olarak bireysel özgürlük anlayışına dayanan liberalizm (Hayek, 1999: 171) 1945'li yıllardan sonra yaşanan ekonomik ve sosyal göstergeler yolu ile değişime uğramıştır. Uygulanmaya konmaya başlayan neo-liberal politikalar ile birlikte piyasada rekabetin ve ekonominin ön plana çıktığı, dolayısıyla da insana yönelik harcamaların ekonomik yarışa engel olduğu görüşü ağır basmaya başlamıştır. Böylesi bir görüş ağır basmış olsa da küreselleşme sürecinin refah devleti üzerine olan etkileri konusunda sosyal

bilimler literatüründe var olan ve bizim burada zikretmemiz gereken iki görüş vardır. Bunlardan ilki, etkinlik hipotezi (efficiency hypothess) dir. Bu görüş, yeni dönem ile birlikte bir paradigma kayması yaşandığını ve buna bağlı olarak da refah devletinden rekabet devletine doğru bir dönüşümün gerçekleştiğini ileri sürmektedir. Tanzim hipotezi (compensation hypothess) olarak bilinen ikinci yaklaşıma göre ise küreselleşmenin bugüne kadar refah devleti üzerinde ciddiye alınabilecek olumsuz bir etkisi olmamıştır (Özdemir, 2007:228-229). Ancak var olan bu iki görüşe rağmen yapılan araştırmalar göstermektedir ki, az ya da çok küreselleşme ve neo-liberal politikaların refah devleti uygulamalarında olumsuz etkileri vardır. Gündeme gelen böylesi bir durum neticesinde de neo-liberalizmin yalnızca bir düşünceler doktrininden ibaret olmadığı söylenebilir. Neo-liberalizm, aynı zamanda toplumun yeniden inşasına yönelmiş siyasal ve toplumsal bir program olma anlamına da gelmektedir (Çoban, 2002:125). Toplumsal siyasalar alanından devletin gücünün sarsılması ile birlikte ekonomik arenada ulus ötesi kuruluş ve antlaşmaların egemen olması söz konusu olmuştur. Dolayısıyla yaşanan bu değişimlere bağlı olarak çok genel bir ifade ile liberalizmin kapitalist dünyanın, neo-liberalizmin ise küresel dünyanın ideolojisi olduğu söylenebilir.

Savaş sonrası dönemde gündeme gelmeye başlayan Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), Uluslar arası Para Fonu (IMF), Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı (OECD) gibi neo-liberal kurumlar ile birlikte Hizmet Ticareti Genel Antlaşması (GATS), Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Antlaşması (GATT) gibi ulus-ötesi uygulamalar piyasaların serbestleşmesini sağlayarak uluslar arası sermaye ve ticaretin önündeki tüm engelleri ortadan kaldırmayı amaç edinmişlerdir. Özellikle de II. Dünya Savaşının ardından başkan Roosevelt savaş sonrası ekonomik düzenin kurallarını belirlemek ve Avrupa ülkelerinin içine düştüğü ekonomik bunalımı atlatmak üzere doğrudan yardım yapmak yerine bir takım kurumlar aracılığı ile IMF ve Dünya Bankasının(DB) kurulmasını kararlaştırmıştır. 1970’li yıllara gelindiğinde ise bu kuruluşların verdiği kredilerin faizleri inanılmaz boyutlara ulaşmıştır. Hatta bu dönemde Dünya Bankası verdiği kredilerden daha fazla gelir elde etmeye başlamıştır (Toussaint, 1999: 328). Özellikle de 1973 yılında petrol ihraç eden ülkelerin örgütü olan OPEC’in ham petrolün fiyatını dört kat artırması ile bir petrol krizi baş göstermiştir (Shutt, 2003: 40). Petrol fiyatları artışından kaynaklanan bunalım sonucunda devlet müdahalelerinin azaltılması ve devletin ekonomik/sosyal yaşama daha az karışacak şekilde küçültülmesi talepleri gündeme gelmiştir. Çünkü Avrupa menşeli olarak yükselen sosyal devlet anlayışı krizin nedeni olarak kabul edilerek, neo-liberal politikaların hedefi konumuna gelmiştir. Neo-liberal politika ve kurumlar sosyal devlet anlayışına karşı mücadele ederek, politikalarını hayata geçirmişlerdir. Sosyal devlet unsurlarının ortadan kaldırılmasının gerekçeleri, ülkelerin borç krizi ve

Küreselleşme, Neo-Liberalizm ve Refah Devleti İlişkisi Üzerine

çalışanların koşulları ile ilişkilendirilmiştir. Dünya Bankasının tutanaklarından alınan şu alıntı durumu açıkça ortaya koymaktadır. “...asgari ücret, işsizlik sigortası, işten çıkarma tazminatı ve iş sigortası mevzuatı gibi unsurların hiç birisinin kırsaldaki çalışanlara ve gelişmekte olan ülkelerdeki yoksulların önemli kesimini oluşturan kayıt dışı sektör çalışanlarına hiçbir faydası yoktur” (Toussaint, 1999: 231). Dünya Bankası tarafından yapılan açıklamaya göre sosyal devletin temel fonksiyonlarının gereksizliği anlayışı, bu sosyal koşulların tüm çalışan ve yoksulların ihtiyaçlarına karşılık vermediği gerekçesi altında meşrulaştırmaya çalışılmaktadır. Özellikle de Üçüncü Dünya'nın içine girmiş olduğu borç bunalımı karşısında eğitim, sağlık, ücret gibi alanlardaki harcamaların kısıtlanması yeni borçların temin edilmesi için bir ön koşul ya da tehdit unsuru olarak gösterilmiştir. Neo-liberal kurumların uyguladığı politikalar sonucunda devletlerin karar alma, denetleme ve uygulama güçlerinde aşınmalar yaşanmıştır. Ulus-devlet ve sosyal devlet anlayışının sarsılmasıdaki ikinci boyut ise yerel yönetimlerin giderek güçlenmesi ve buna bağlı olarak merkezi devlet olanaklarının parçalanmasıdır (Kazgan, 2002; 34). Tepeden ve aşağıdan bir parçalanma süreci yaşayan ulus-devletlerin egemenlik alanları giderek sınırlanmaktadır. 1970'li yıllardan sonra Avrupa'da ve gelişmekte olan ülkeler bazında yaşanan işsizlik, kâr oranlarının azalması, dış ticaret olanaklarının ortadan kalkması gibi bunalım koşullarına bir alternatif olarak oluşturulan neo-liberal kurumlar, “yapısal uyum” ve “istikrar” adı altında bir takım politikaları hayata geçirmeye başlamışlardır.

Bu yeni dönemde izlenen ekonomik ve politik felsefe “yeni sağ” (new right) olarak adlandırılan neo-liberal politikalarıdır. İngiltere’de Thatcher, Amerika’da Reagan’ın iktidara gelmesi ile hayat bulan neo-liberal politikalar, sosyal devlet anlayışının gözden düşmesi konusundaki en büyük değişkenler arasında yer almaktadır. 1979’da İngiltere’de tek başına iktidara gelen Thatcher “There Is No Alternative” (TINA- Başka Alternatif Yok) söylemiyle “ekonominin serbest piyasa ilkelerine göre yeniden düzenlenmesini, para politikalarının hayata geçirilmesini, kamunun küçültülmesini, kamu işletmelerinin özelleştirilmesini, sosyal yardım programlarına ayrılan bütçe paylarında kesintiler yapılmasını ve genel olarak kamu harcamalarının azaltılmasını amaçlamıştır” (Sallan Gül, 2004: 215). Devlet baba anlayışının yerine girişimcilik kültürünün yerleştirilmesi ile birlikte Keynesçi Refah Devleti anlayışı sarsılmaya başlamıştır. Amerika’ya bakıldığında ise 1981 yılında iktidara gelen Reagan’ın neo-liberal uygulamaları (federal devletin harcamalarını kıstamak, sosyal programların etkisinin azaltılması, özel sektöre yönelik düzenlemelerin azaltılarak daha rahat çalışmalarını sağlamak) sonucunda sosyal yardım programlarının federal devletten eyaletlere devredilmesi gündeme gelmiştir (Sallan Gül, 2004: 224). Böylece hem devletin egemen güç olarak iktidarı parçalanmış hem de üzerinde var olan sosyal yardım ve müdahale sorumluluğu

ortadan kalkmaya başlamıştır. Thatcher ve Reagan'ın uyguladığı neo-liberal politikalar ve ulus üstü kuruluşların kredilendirme kriterlerinin yaptırımları neticesinde gerçekte “Made in ABD” etiketini (Öymen, 2005: 216) taşıyan yeni bir döneme girilmiş olduğu söylenebilir. Neo-liberal kurumlar verdikleri krediler karşılığında “yapısal uyum” ve “istikrar” programları ile yerel sanayi, banka ve finansal hizmetler üzerindeki yabancı sermayeye yönelik yaptırımların kaldırılmasını, uluslar arası rekabete uygun olarak ücretlerin azaltılmasını, devletin sağlık, eğitim ve refaha dönük harcamalarını kısmasını ve kamu işletmelerinin özelleştirilmesini sağlamaya çalışmışlardır. Temel olarak piyasasının düzgün işlediği ve mümkün olduğu kadar toplumsal yaşamın bütün alanlarına yayılması gerektiği fikrine dayanan neo-liberalizm, küreselleşmeyi başından bu yana “devletin küçültülmesi” söylemi ile birlikte savunmaktadır. Devlete karşı piyasa fikrine dayalı bir gündemi oluşturan bu söylemin işaret ettiği devlet Keynesyen sosyal refah devletidir. Ama devletin küçültülmesi ve yerini “serbest” piyasa ekonomisine bırakması üzerinden yürüyen tartışmalarda karşı çıkılan, devlet değil, devletin bu sosyal yanısıdır. Amaç devletin sosyal politikalarından geri çekilmesidir (Güzelsarı, 2008: 38-39). Neo-liberal politikaların devleti küçültme söyleminin ve politikalarının ardında çok net bir biçimde sosyal devlet anlayışının geriletilmesi anlayışı yer alır. Çünkü küresel dönemin nitelikleri ile de örtüşen “yeni” anlayışta devlet piyasaya müdahale etmemeli, sosyal alanlardan çekilmeli ya da sübvansane etmemelidir. Özellikle de refah devletinin asli görevleri arasında yer alan sosyal güvenlik ve sosyal sigorta sistemi üzerinde gerçekleştirilen değişiklikler sonucunda çalışanlar açısından emeklilik güvencesi ve emekli aylıkları sorunlu hale getirilmiştir. Emeklilik yaş ve prim ödeme gününün artırılması ile birlikte emekli maaşlarının miktarlarının düşürülmesi gibi uygulamalar sonucunda çalışanların gelecek kaygı ve güvenceleri gittikçe riskli bir alan haline gelmeye başlamıştır. Uygulanan programlar yolu ile refah, özgürlük ve demokratikleşme ortamı yaratılacağı iddia edilirken, tam aksi bir durum gerçekleşmiştir. Neo-liberal küreselleşme, refahın toplumsallaştırılması konusunda ciddi bir gerilemeye yol açarken, var olan zenginliği de merkezileştirmiştir.

DEĞERLENDİRME

Kapitalist toplum ilişkilerinin ilk kez İngiltere’de ortaya çıkışı ve işçilerin ücretli bir çalışan olarak konumlanmaları ile sosyal devlet fikri ve pratiğinin belirlenmesi arasında bir eş zamanlılık vardır. Hızlı nüfus artışının yaşanması, değişen savaş ve ordu yapısı, fabrika ve işçilerin sayısında yaşanan artış ve finans kapitalin artan önemine bağlı olarak sosyal devletin de biçimlenmeye başladığı gözlenmiştir. Elbette ki, zorunlu bir eşitlik ilişkisi kurmaktan öte, her iki oluşum arasında var olan belirgin bağlantıya dikkat çekmek gerekir. Kapitalist toplum ve ulus-devlet anlayışının yükselmesi

Küreselleşme, Neo-Liberalizm ve Refah Devleti İlişkisi Üzerine

beraberinde vatandaşlık ve sosyal güvenlik olgularının da hız kazanmasına yol açmıştır. Öyle ki, devlet, tek başına bir egemenlik ve güç olarak vatandaşlarını tüm risklere karşı koruma ve güvence altına almaya başlamıştır. Kamunun güçlenmesini ve devlet müdahalesini öne çıkaran bu yaklaşım 1970’li yıllardan sonra dünyanın “yeni” bir döneme adım atmasıyla birlikte dönüşüme uğramaya başlamıştır. Egemenliğin artık yalnızca devlet iktidarından çıkıp, çoklu iktidar yapılarına devredilmesi, sosyal devlet anlayışını da tartışmalı bir hale getirmiştir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken oldukça önemli bir nokta vardır. Küreselleşme ve neo-liberalizm ile birlikte birçok yapı ve kurumun dönüşümüne uğradığı tartışılırken, bu oluşumların tamamen ortadan kalktığı ya da kalkabileceği önermesini dışarıda bırakmak gerekir. Bugün diğer pek çok oluşum gibi ulus-devlet ve sosyal devlet de varlığını sürdürmektedir. Ancak büyük dönüşümler yaşanmıştır. Dolayısıyla sosyal bilimcilere düşen en önemli görev felaket havariliği yapmak değil, toplumsal gerçekliği doğru ve gerçekçi biçimde okumayı mümkün kılacak anlama ve açıklama pratiğini geliştirmektir.

KAYNAKÇA

- Çoban, Aykut. (2002). *Küreselleşmeye Karşı Olmak: Olanaklar ve Sınırlılıklar*, “Praksis/ Küreselleşme Emperyalizm: Ne Yapmalı, Nasıl Direnmeli?”, Say:7, Yaz, s. 117-164.
- Drucker, Peter. (1994). *Kapitalist Ötesi Toplum*, Çeviren: Belkıs Çorakçı, İnkılap Kitapevi, İstanbul.
- Güzelsarı, Selime. (2008). *Küresel Kapitalizm ve Devletin Dönüşümü*, Sav Yayınları, İstanbul.
- Hayek, F.A. Von. (1999). *Liberal Bir Sosyal Düzenin İlkeleri*, Çeviren: Atilla Yayla, “Sosyal ve Siyasal Teori-Seçme Yazılar”, Derleyen: Atilla Yayla, Siyasal Kitapevi, s. 171-185, Ankara.
- Kazgan, Gülten. (2002). *Küreselleşme ve Ulus-Devlet- Yeni Ekonomik Düzen*, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Öymen, Onur. (2005). *Ulusal Çıkarlar-Küreselleşme Çağında Ulus Devleti Korumak*, Remzi Kitapevi, 2. Baskı, İstanbul.
- Özdemir, Süleyman. (2007). *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul.
- Pierson, Christopher. (1998). “Contemporary Challenges to Welfare State Development” , *Political Studies*, Issue:XLVI, s.777-794.
- Sallan Gül, Songül. (2004). *Sosyal Devlet Bitti! Yaşasın Piyasa/Yeni Liberalizm ve Muhafazakarlık Kıskaçında Refah Devleti*, Etik Yayınları, Ankara.

Fusun KÖKALAN ÇIMRİN

- Schierup, Carl-Ulrick, Hansen, P., Castles, S., (2006). “Germany:Immigration and Social Exclusion in a Declining Welfare State”,*Migration, Citizenship an the European Welfare State*, Oxford University Press, s. 137-163.
- Shutt, Harry.(2003). *Kapitalizmle Derdim Var!*, Çevirenler: Nesrin Sungur, Ahmet Çakmak, Kitap Yayınevi, İstanbul.
- Toussaint, Eric. (1999). *Ya Paramı Ya Canını- Dünya Bankası ve IMF'nin Üçüncü Dünya Politikaları*, Türkçesi; Maral Berberyan, Yazın Yayıncılık, İstanbul.

Küreselleşme, Neo-Liberalizm ve Refah Devleti İlişkisi Üzerine